

SCHETS HÉ BLAUWTJE (HEY, LITTLE BLUE)

1. EXT. STATION WITTENBERG – TEKENING

In de soundscape horen we motor geronk. We zien een drietal jongemannen die op het station Wittenberg zijn aangekomen. De jongeman in het midden hoort van de Ordnungspolizei (ORPO) dat het Arbeitsamt op zondag gesloten is en dat de Hollandse vrijwilligers kunnen overnachten in het hotelletje DIE GOLDENE SONNE. Een vrachtwagen staat klaar om de koffers te vervoeren, maar Bertus die alvast in de tram stapt wil zijn rugzak bij zich houden. De camera zoomt in op de rugzak en vervolgens op Bertus die om zich heen kijkt en in de verte de Stadtkirche ontwaart en volgt dan het licht van de ondergaande zon op de gevel van het station. In de soundscape horen we vaag maar herkenbaar een toespraak van de Führer door de speaker van het station.

BERTUS VO

“Lieve vriendin, de reis was zwaar, twee dagen achtereen op houten banken, aan slapen viel niet te denken. In het vervloekt smerige durchgangslager in Magdeburg kregen we soep en brood.”

2. EXT. LANDSCHAP – OCHTENDZON – FILMBEELDEN

Fade in: een Duits landschap in de morgenstond glijdt voorbij: de rivier De Elbe, wat losse huizen en heuvels in de verte. De Fabriek waar Bertus komt te werken ziet eruit als een rustige werkplaats. Fade out naar zwart.

VERTELLER VO

Op maandag reist Bertus met een treintje naar Apollensdorf en Reinsdorf aan de Elbe, de eindbestemming. Hij wil hier tot bezinning komen na de radicale breuk met zijn ouders, met Holland, met de oude tijd, een plaats ook om na de bezetting van Nederland de extase van een bevrijding te kunnen voelen, vanuit het idee nu ongebonden de eigen weg te kunnen gaan.

3. INT. APPARTEMENT IN APOLLENSDORF – TEKENING

Bertus installeert zich op een driehoog stapelbed. Hij houdt een poster van Goethe tegen de muur.

Op de achtergrond horen we stemmen.

Bertus vertelt in v.o. dat hij in het teken Virgo is geboren als Goethe, de gids die mij in mijn leven begeleidt. Hij is ervan overtuigd dat hij de juiste beslissing heeft genomen, dat hij blij is weg te zijn uit Holland, dat hij zich misschien wel tot Duitser zou moeten naturaliseren en dat het bolsjewisme zal worden bestreden.

De camera zwenkt via de akelei naar het schetsboekje en de appel op zijn bed en naar het kozijn waar het boekje staat van Goethe “Die Italianische Reise”

BERTUS VO

“Het is hier een Paradijs. De omgeving prachtig, bossen, heuvels met uitzicht over de Elbe. Op de kantoren is het werk uiterst licht, niet bar veel te doen en

normale werktijden. Het eten is hier zo prima, asperges bv met aardappelen, veel vlees, pudding na, vermicellisoep met vet daarin. Schoenen worden gelapt, kousen gestopt en vuil goed gewassen. Lichte gezellige vertrekken, gezicht op bossen in de omgeving.”

De camera zwenkt naar de mannen op de bedden onder Bertus.

BERTUS VO

“Alles alles hier is boven alle verwachting en nòg nòg klagen de Hollanders (een 30 man die niks uitvoeren!) schande! Schande! Dessau dicht in de buurt, prachtig theater, concerten, Italiaanse opera! Bioscopen oók zat. In ‘t Heim zijn 200 Duitse meisjes en toen ik aankwam werd ik bijna door ze bestormd. 30 Hollanders als enige mannen in het kamp. Ik zie er veerkrachtig en niet onintelligent uit, je ziet de zelfbewustheid, en de praats is er niet af, gaat er ook niet af, ben ‘k mee geboren. Met ‘t Deutsch gaat ‘t goed, bijna heb ik m’n Hollands al verleerd”

4. EXT. HET SPRINGSTOFBEDRIJF EN OMGEVING – FOTO, FILM, ARCHIEF
We zien een collage van deels abstracte, deels informatieve beelden van het fabrieksterrein, het springstofbedrijf WASAG en andere wapenfabrieken met hedendaagse rondleidingen door restanten.

Filmmuziek: DE APOLLENSDORFER GROOVE (compositie Lucas Bakker)

VERTELLER VO

De fabriek, waar Bertus werkt, blijkt een dreigend complex van gebouwtjes te zijn: de WASAG oftewel de West-fälisch-Anhaltische Sprengstoff A.G., een hoogst explosief bedrijf waar experimenten met springstoffen werden gedaan

voor de V1 -raketsystemen. Het springstofbedrijf is één kilometer lang. Er lopen rails langs. Er staan gebouwtjes, in elk daarvan wordt een andere fase van het proces van springstof maken verricht. In het laatste gebouwtje is de verzendafdeling, waar Bertus werkt. Gescheiden door prikkeldraad is er een kamp met Russen en Slowaken waar Bertus op uitkijkt.

5. INT. CINÉFOTO – september – 1942 – ANIMATIE– Flashback

Fade in naar zwart beeld met tekst:

CINÉFOTO, AMSTERDAM, SEPTEMBER 1942. Fade out naar zwart.

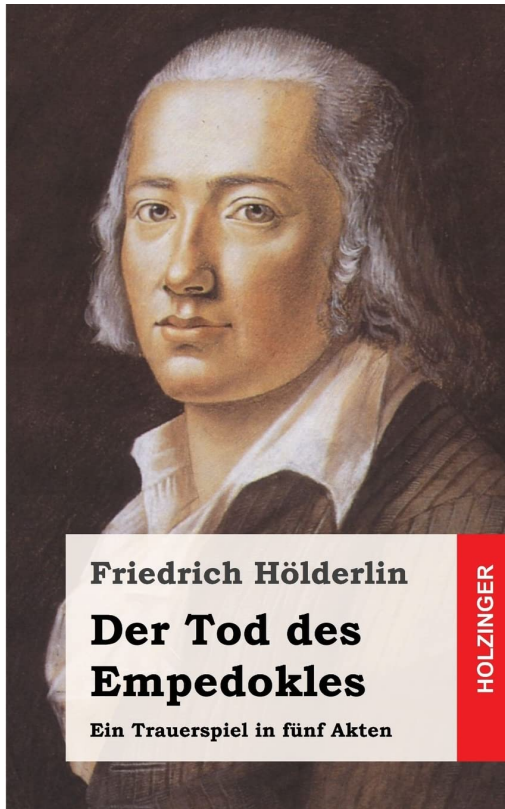

We zien Bertus met Tiny op hun werkplek van Cinéfoto. Bertus retoucheert een hoer, Tiny schildert.

BERTUS VO

Met retoucheren moest je iets mooier maken dan het was. Alle puistjes wegkrabben, bij de dames wimpers aanzetten en de wenkbrauwen wat verfijnen. Ik deed dat bliksemsnel, had dat helemaal in de greep. Het kostte mij geen enkele moeite om van een heks een fee te maken. Ik kon zelfs zo retoucheren, dat ik de hele persoon weg kon retoucheren.

Tiny legt een boek van Hölderlin op de werktafel waarop de betoverende beeltenis van de dichter is te zien.

Bertus vertelt over zijn verlangen een God begenadigd kunstenaar en dichter te worden.

Ondertussen retoucheert hij Hölderlin met zijn lange blonde haren weg en Bertus komt zelf met zijn lange zwarte haren op het boek tevoorschijn.

BERTUS VO

Wat maakte Tiny mijn leven, het wrevelwekkende bij Cinéfoto, toch nog waardevol en zelfs rijk.

Tiny vraagt: Wat vind je van de Hölderlin Toren? Tiny laat het schilderijtje aan Bertus zien.

TINY VO

Het is een heel gepriegel om al die rode blinden tussen het gebladerte te schilderen op de huizen in de achtergrond van de Toren.

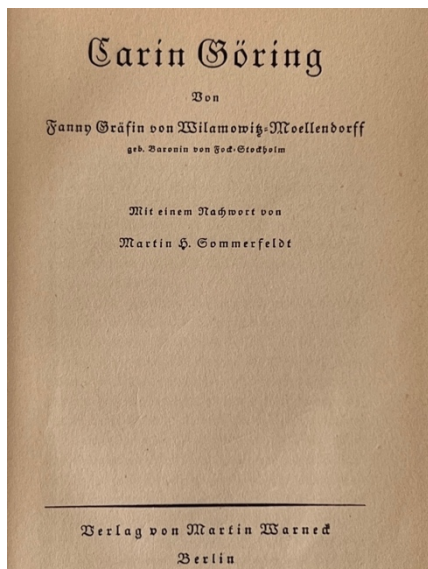
Bertus begrijpt niet wat ze bedoelt, in beeld komt wat Tiny ziet en wat Bertus ziet (als kleurenblinde). Bertus ziet geen rode blinden want die verdwijnen in het geelgroene gebladerte.

6. INT. KANTOOR VERZENDAFDELING WASAG – TEKENING

BERTUS VO

Dat ik veel boeken heb meegenomen is een waar geluk, 't is hier erg stil en dat doet werken van zulke groten als Nietzsche en Goethe nog beter verstaan. In mijn vrije tijd bezoek ik de bibliotheek in Dessau, waar ik met een treintje vanaf het nabijgelegen Griebo naartoe kan reizen. De biografie van Carin Göring heb ik geleend van mijn kamergenoot Tijmen.

Op zijn kantoor zien we een groot bureau met daarop een typemachine met daarin een vel met een gedicht van Rilke over de torso van Apollo, nog niet helemaal uitgetypt. Bertus zit onder het bureau lui languit gezakt en is in de biografie van Carin Göring verzonken.

Hij houdt zijn rechterarm op een manier waardoor het lijkt alsof hij masturbeert en in zijn verbeelding roept hij de krachtige, gebeeldhouwde figuur van Reichsmarschall Göring tevoorschijn.

BERTUS VO

Wij zijn heidenen, wij zijn daarom verplicht in schoonheid te leven! Vergeet 't niet! Wat ik onderweg al niet heb moeten horen over de Duitsers en over Hitler onze Führer! Doch niets kan mij erschüttern. Sieg Heil und Heil Hitler!

VERTELLER VO

Dan schrikt Bertus opeens en gaat rechtop zitten. Tijmen komt binnen. Tijmen vraagt hem argwanend waarom hij niet meedoet met voetballen vanavond; waar is zijn ideaal van zuiverheid, kracht, gezondheid en moed gebleven? Bertus zegt een kunstenaar te zijn, in de Germaanse traditie: kracht en schoonheid. Hij laat zijn spierballen zien. Tijmen moet lachen en vertrekt.

7. INT. KAMER 7 van het kampgebouw – Avond – TEKENING

Bertus zit alleen met ontbloot bovenlijf aan tafel in de woonkamer van het appartement. Op tafel ligt het uitgetypte gedicht van Rilke over de torso van Apollo en daarachter heeft Bertus een grote spiegel gezet. Door het open raam hoort hij zijn voetballende kamergenoten en de strijdkreten van het Duitse Team. We zien dat Bertus zijn eigen torso tekent en op de tekening ziet hij veel gespierder en krachtiger uit dan de torso die hij in de spiegel ziet.

BERTUS VO

In het badhuis zag ik naakte mensen, iets dat een groot voordeel voor mij is in verband met mijn studie, mijn anatomisch-organisch gevoel. Ik begin weer te

groeien, word weer dikker, de spieren voller en rijker...je begrijpt dat dit alles tezamen m'n uiterlijke schoonheid ten goede komt.

8. INT. RAAM WOONKAMER Familie Koppijn – juli – 1943 – TEKENING
Bij haar thuis in Amsterdam staat Tiny voor het raam, kijkt de straat in naar de burens van de overkant en leest in een brief van Bertus. De Mondscheinsonate van Beethoven klinkt op de achtergrond.

BERTUS VO

Wees een scheppende. Je moet je scharen bij edele vrouwen met hun heilige leven, de Diotima-geliefde van Hölderlin, Carin Göring ...

Muziek

Inderdaad een groot gedeelte van ons volk is verwekelijkt, is verjoodst, is ontaard.

9. INT. GANG Familie Koppijn – ANIMATIE
In gedachten verzonken loopt Tiny vervolgens naar de spiegel in de gang. Ze kijkt onderzoekend naar zichzelf, haar kin, mond, neus en kleur van de ogen.

10. EXT. DE BIOSCOOP THALIA – mei – 1943 – ANIMATIE – Flashback

Bertus en Tiny komen uit de film (*JudSüss*).

TINY (verzucht)

“Wirklich aufregend”.

BERTUS (mompelt)

“Solch eine Lust”

Hij gebaart dat hij trek heeft in een sigaret.

Een close-up van het pakje sigaretten volgt dat Tiny in haar handen heeft.

Tiny trekt een sigaret uit haar pakje en onderwijl

TINY

“Die arme Dorethea...” (“sie ertrinkt sich selbst, um ihre Ehren zu schützen”).

Terwijl Bertus de sigaret in zijn mond steekt kijkt hij onderzoekend naar de filmstill boven aan de muur of hij een foto met de dode Dorethea ziet.

Tiny wijst naar het affiche van Süß. Beiden kijken ze naar het affiche. Bertus: Ein verkleideter Jude.

Vervolgens inzoomen op het affiche van de film *JudSüss*.

FILMFRAGMENT

Een korte episode uit de film *JudSüss* waarin Faber met de dode Dorethea in zijn armen naar het paleis loopt, omringd door medestanders en begeleid door dramatische muziek, en meermalen “Jude” schreeuwt.

Op het affiche verandert Süß in de charmante en innemende man die hij speelt in de film als Hofjude van de Hertog Alexander. Vervolgens keert het gezicht van Süß op het affiche weer terug naar de oorspronkelijke staat.

Tiny reageert heftig op de gedaanteverandering en Bertus doet een beetje dweperig. Bertus bewondert de Joden als Wandervolk, zij hebben de hele wereld als Heimat. Bertus roept de herinnering op aan zijn voetreis met Hans van der Zant naar Montferland. Tiny herinnert zich dat Henning toen heel boos was dat Bertus zomaar 2 weken wegbleef, terwijl hij helemaal geen vrij had. Henning is zeer op jou gesteld en zijn vrouw ook omdat je geniaal kan retoucheren.

Bertus vraagt aan Tiny hoe ze aan de sigaretten komt. Die heeft ze van haar buurman gekregen, een NSB'er. Bertus neemt, zenuwachtig geworden, een korte en diepe trek aan zijn sigaret, het duurt lang voordat hij zijn rook uitblaast gevolgd door een stilte. Ze kijken wat rond en knikken naar de kassière. Tiny loopt naar haar toe en buigt voorover.

TINY (vraagt aan de kassière)

“Herkent u een Jood?”

De kassière schudt van nee.

TINY (verzucht en vol onbegrip schudt ze haar hoofd, al teruglopend naar Bertus)

“Dorethea ook niet.”

Bertus gooit zijn peuk op de grond en trapt met zijn voet de sigaret uit. Hij maakt aanstalten om te vertrekken, maar Tiny gaat pontificaal voor hem staan. Tiny: Heb je je al opgegeven om in Duitsland te gaan werken? Bertus schudt van nee en zegt zijn huidige baantje bij Rijkskantoor van het Hout maar saai te vinden. Het affiche met de oproep voor de Arbeitseinsatz komt in beeld.

VERTELLER VO

Bertus is per 8 mei 1943 meldingsplichtig tot aanmelding voor arbeidsinzet in Duitsland, op deze datum is hij 18 jaar.

Fade out van het affiche en de bioscoop komt weer in beeld. Vervolgens zet Bertus een stap naar links om te gaan. Tiny zet een stap naar rechts. Tiny overtuigt Bertus door te wijzen op de gratis sigaretten die je krijgt. Bertus belooft Tiny dat hij morgen een gratis paspoort gaat halen.

11. INT. TINY THUIS voor de spiegel – juli – 1943 – ANIMATIE

Tiny hoort geluiden van buiten, iemand schreeuwt op straat “Smerige NSB’er” en rent met veel kabaal weg.

Tiny werpt verontwaardigd een blik naar buiten door het raampje in de gang. Ze pakt de bestseller over Carin Göring en ze bladert in het boek. Bij de bladzijde met de foto van Carin houdt ze het boek voor de spiegel en bestudeert het gezicht van Carin en vergelijkt dat met haar eigen gezicht.

Dan pakt ze de kam en kamt haar haren naar het kapsel van Carin. Plotseling wordt Tiny geroepen.

12. EXT.CARIN EN HERMANN GÖRING EN DE CARINHALL – FOTO'S EN ARCHIEFBEELDEN

Die große Halle in Carinhall

VERTELLER VO

Goebbels gebruikte de biografie over de jonggestorven Carin Göring als propagandamiddel. Nazi topman, militair leider en kunstverzamelaar Hermann Göring richtte in 1933 de Carinhall op ter nagedachtenis van zijn vrouw Carin

waarin hij zijn kunstcollectie toonde en staatslieden ontving.

Over de mythe van de Carinhall, waarvan niets meer over is, is in 2016 een Duitse film gemaakt.

13 A. EXT. OUDERLIJK HUIS BERTUS – 1938 – Avond – Animatie - Flashback uit de situatie in 1943.

dat later bekend zou worden als Lucebert.
Over deze vorm van de mikramen een verklaring

Lijnbaansgracht 62 waar
de familie Swaanswijk van

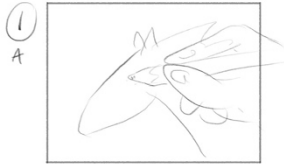
een hogere etage totdat ze
in 1930 op de derde verdie-

Het is zondagavond 14 september 1938 en we zien een vrouw staan voor de gevel op de hoogte van het café en ze kijkt omhoog. Op 3 hoog staat de 14-jarige Bertus tussen de gordijnen achter het raam. Bertus kijkt bedrukt naar zijn echte moeder beneden die met een cadeautje staat. In de audio klinkt de gebiedende stem van zijn vader die hem verbiedt naar zijn moeder te kijken. “Je bent pas morgen jarig, ga je huiswerk maken”. Vervolgens komt een dronken jongeman met een boksbeugel aanlopen, het is zijn stiefbroer Jaap. In de audio zegt Bertus “Daar komt Jaap” en hij sluit de gordijnen.

13 B. INT. OUDERLIJK HUIS BERTUS – 1938 – Avond – ANIMATIE –
Flashback uit de tijd september, 1943

We zien de eerste paar lijnen van een tekening die de 14-jarige Bertus op papier zet in zijn agenda aan tafel thuis.

Bertus (14) tekent een paard.

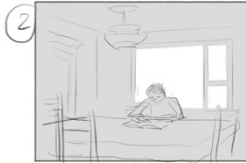

Bertus (14) tekent een paard.

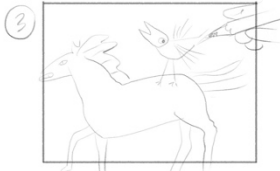
BERTUS (1943) OS
"Lieve vriendin, bedankt voor je brief. Het gaat mij goed. Bij iedereen dag word ik meer kind..."

Bertus (14) zit aan tafel te tekenen.

"... eenvoudig maar toch vol gevoelens en gedachten."

Bertus (14) tekent een vogel bij het paard.

1

BERTUS VO

Allerliefste vriendin Albertine, bedankt voor je brief (...). Bij iedereen dag word ik meer kind, eenvoudig maar toch vol gevoelens en gedachten.

We zien dat de hand verder tekent, er ontstaat een paardje. De hand van Bertus tekent een vogeltje op de rug van het paardje.

Het vogeltje van de tekening komt tot leven en begint te vliegen in de huiskamer.

BERTUS VO

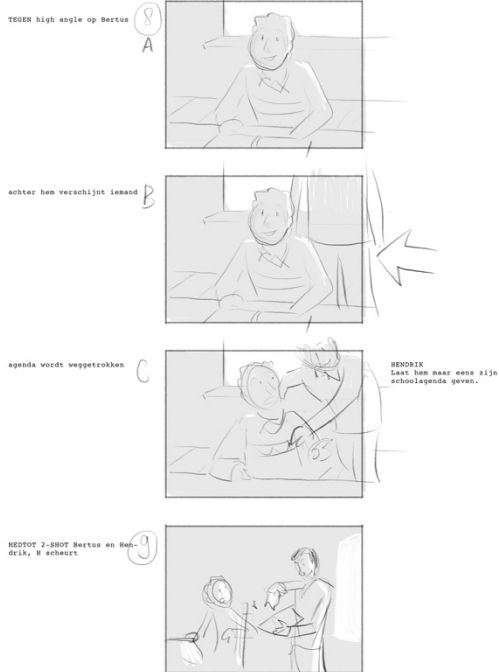
Ik heb een meisje leren kennen in de fabriekshal.

Bertus kijkt verheugd naar het vogeltje dat rondjes vliegt bij het plafond.

Terwijl Bertus de vogel volgt met zijn blik, komt iemand achter hem staan. Het is zijn oudste broer Hendrik.

3

HENDRIK VO

Laat hem maar eens zijn schoolagenda geven
Hendrik scheurt de tekening uit de agenda van Bertus en gooit de prop in de
vuilnisbak. Bertus kijkt op naar het plafond, de vogel is weg.

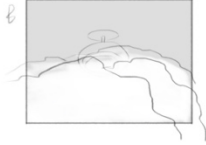
4

POV Bertus, de vogel is verdwenen

12
A

[vervolg] overgang: ston-
wolk schuift over beeld

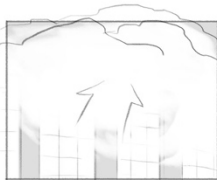

14. INT. FABRIEKSHAL – 1943 – Dag – ANIMATIE

De fabriek is volop in bedrijf: geluid van metaalbewerking, sissende rook, kratten die worden opgestapeld. Filmmuziek: APOLLENSDORFER GROOVE

POV Bertus op fabriek-
shiplafond,

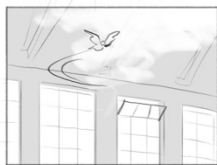
1
A

fabrieksgeluiden

[vervolg]
een vogel vliegt tevoorschijn

B

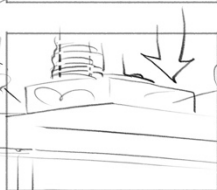
NETTO Bertus, pakje, kijkt
omhoog

2

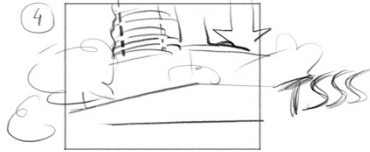
ME machine drukt metaal in
vorm

3

KSSJ!!!

CLOSE van hetzelfde

WIJN TOTRAJ de fabriekshal
de vogel vliegt naar de
andere kant

NEE Bertus draait zich om
volgt de vogel

POV op vogel

Bertus staat in de fabriekshal met een pakje van de verzendafdeling in zijn hand. Hij staat stil en kijkt omhoog. Een vogel is de machinehal binnengekomen en vliegt rond. Bertus volgt hem met zijn blik.

[vervolg]
gaat zitten op machine

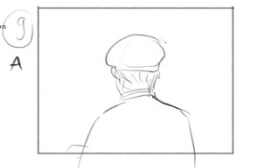
[vervolg]
tilt omhoog, daar staat een
meisje

NEE Bertus kijkt naar het
meisje

NEE meisje stopt met werken
en

[vervolg]
draait zich om, geluid fab.
riek valt weg

fabriekspeluiden vallen weg

CU Bertus

CU meisje die tronet

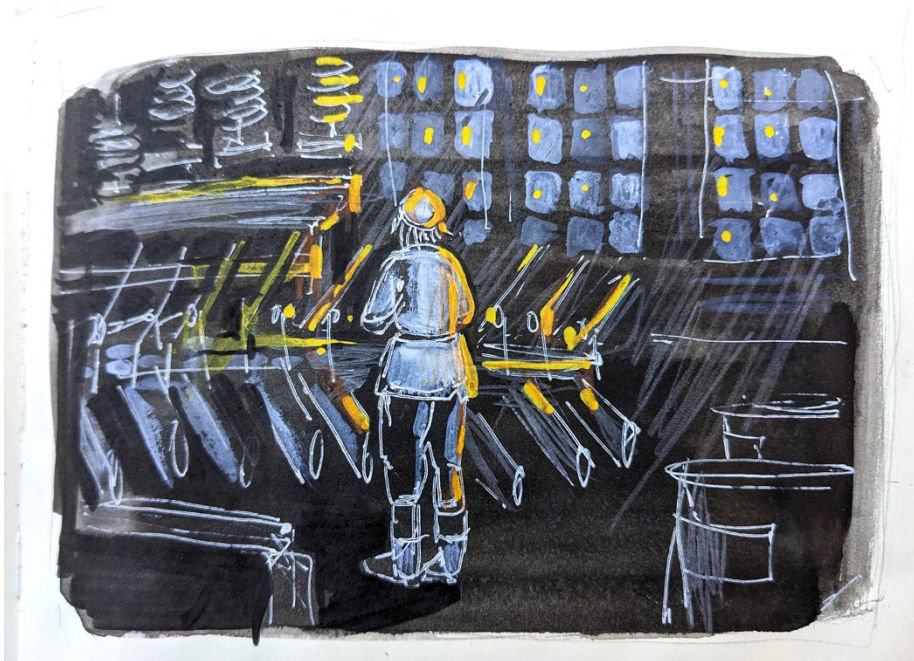

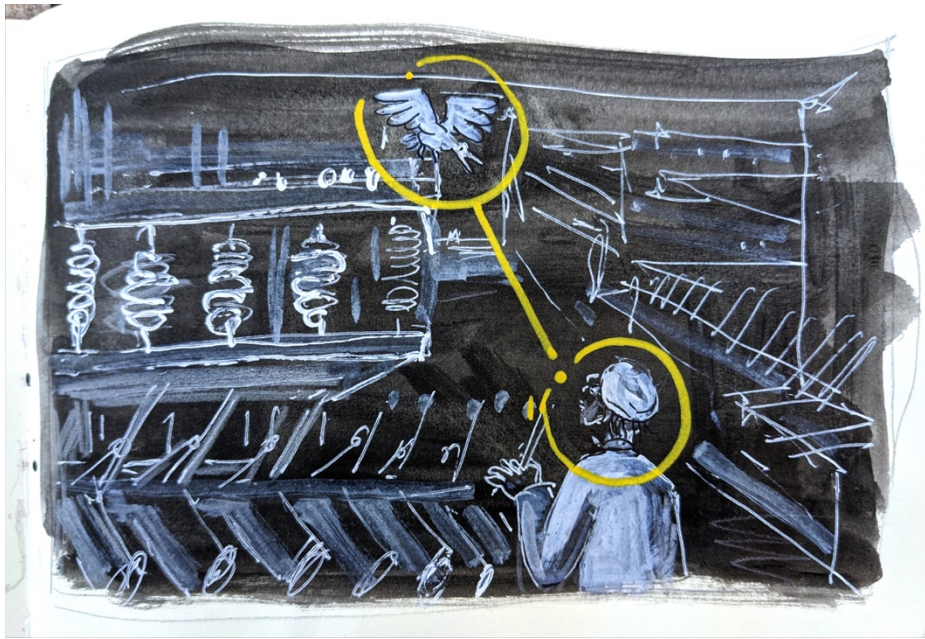
[vervolg]
en dan glimlacht

BERTUS (V.O.)
ik weet noch vaak ik ben /
een rei zoekt en heldre vliegele /
mijn vensters open en dicht.

De vogel vliegt een rondje en gaat dan zitten op een machine waar een kleine Arbeiterin aan het werk is tussen een dynamo, de spoelwikkelaar en de spin. Ze kijkt op van haar werk. Bertus kijkt haar aan en is op slag smoorverliefd.

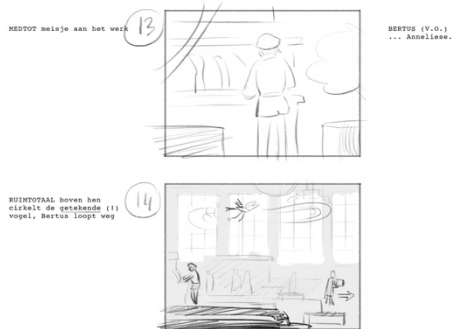

Al de fabrieksgeluiden vallen weg. De vogel vliegt door de fabriekshal en gaat zitten op de machine waar het meisje werkt. Dan, in slowmotion, richt het meisje zich weer op haar werk.

omschrijving	C	audio
[vervolg] en slaat haar blik neer		
CU Bertus betovert, achter hem ventt iemand		"We, Bertus!"
[vervolg] Bertus draait zich om		fabrieksgeluiden keren weer terug
[vervolg] en terwijl hij richting de roepster loopt, kijkt hij nog even om		BERTUS (V.O.) Via de registratiekaarten heb ik haar naam ontdekt...

BERTUS VO

Ik heb haar naam ontdekt via de registratiekaarten: Anneliese.

Het geluid van de machines is weer terug. Anneliese aan de ene en Bertus aan de andere kant van de hal. Boven hun hoofden cirkelt de getekende vogel van zijn jeugdtekening. Bertus wordt geroepen en hij loopt snel door met zijn pakje.

15. INT. GANG BIJ DE TOILETTEN – Dag – ANIMATIE

Bertus leunt tegen de muur, hij rookt een sigaret en kijkt de gang in.

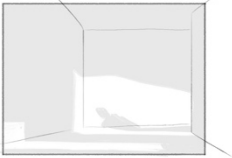

BERTUS VO

Het heeft twee maanden geduurd.

Er verschijnen twee Arbeiterinnen. Niet degene die hij wilde zien. Bertus zakt weer tegen de muur. Teleurgesteld. Hij gooit zijn sigaret op de grond en trapt hem uit. Dan loopt er iemand langs, het is Anneliese.

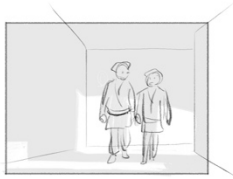
BERTUS VO

Grüssgott Anneliese.

omschrijving	audio
TOTAAL Bertus staat te wachten	BERTUS (V.O.) Het heeft twee maanden geduurd.
① A	
[vervolg] Bertus richt zich op	
POV op einde gang schaduw te zien	②
MCU Bertus verwachting	③

POV de dames komen te voorschijn

4

Bertus teleurgesteld

5

TOTAAL dames lopen langs, Bertus teleurgesteld

6

[vervolg] gooit sigaret op grond

B

BERTUS (v.o.)
is fluijterde.

CU sigaret uittrappen

7

BERTUS (v.o.)
kom, en zie de fabriek, de
spool.

CU LOW ANGLE Bertus teleurgesteld, dan

8

BERTUS (v.o.)
wikkelde de spin en de
spoolwikelaar de beek, daar
draait /
zij in het donker donker

loopt er iemand voor langs in beeld

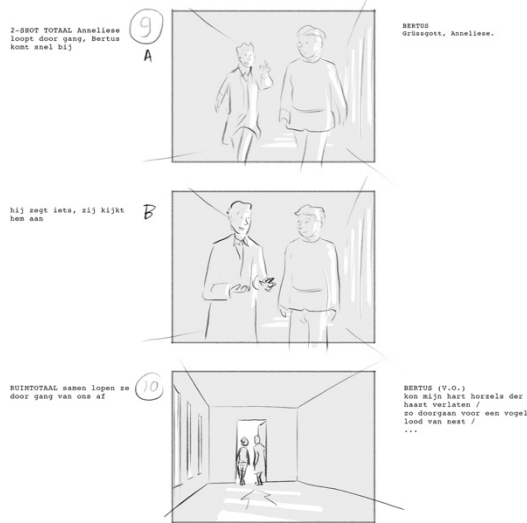
B

Bertus kijkt verbaasd op

C

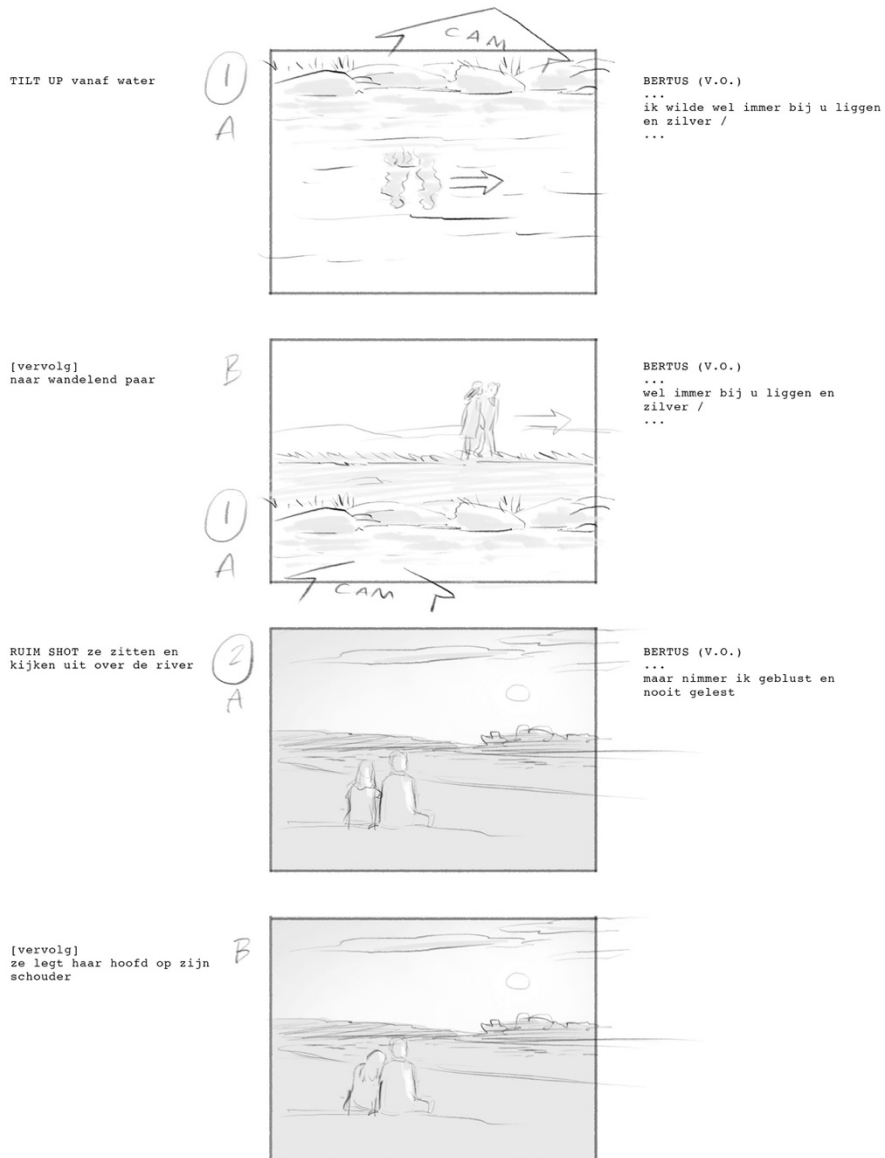
Ze kijkt hem verbaasd en glimlachend aan. Samen lopen ze verder.

16. EXT. RIVIEROEVER BIJ DE ELBE – Dag – ANIMATIE

Het is vroeg in de avond en Bertus loopt arm in arm met Anneliese langs de moerassige rivieroever van De Elbe.

BERTUS VO

ik wilde wel immer bij u liggen en zilver / wel immer bij u liggen en zilver /
maar nimmer ik geblust en nooit geleest
(uit Luceberts 'Apollensdorfse Elegie')

Ze kijken af en toe verliefd naar elkaar en vervolgen stilzwijgend hun tocht.

17. EXT. CAFÉ IN APOLLENSDORF – Nacht – ANIMATIE
Het is bijna donker als ze langs een café lopen. Bertus neemt Anneliese mee naar binnen.

18. INT. CAFÉ IN APOLLENSDORF – Nacht – ANIMATIE
Anneliese zit aan een tafeltje. Bertus komt aanlopen en zet hun drankjes op tafel. Een pul bier voor hem en een glas water voor haar.

Anneliese blijkt geheelonthouder te zijn en ze vertelt Bertus dat ze ziek is en geen relatie kan hebben.

Anneliese vermijdt zijn blik, haar handen liggen op tafel. Bertus legt zijn hand op de hare. Ze trekt haar hand terug, maar bedenkt zich dan en legt haar hand op de zijne. Ze kijkt hem aan en lacht haar weemoedige glimlach.

BERTUS VO

zal ik zo lief zijn als haar lijf /
als haar maan staan de mens
geef mij mijn geest geen mededogen /
als dauw der waarheid in de ogen /
(uit Luceberts 'Apollensdorfse Elegie')

19. INT. STUBE 7 – Nacht – TEKENING

VERTELLER VO

Bertus heeft liefdesverdriet.

Bertus schrijft de eerste regels van een gedicht. Het is hartstikke donker en er klinkt alarm.

VERTELLER VO

Bertus moet naar buiten. Bij het gevaar van een bombardement dat de gebouwen zouden doen ontploffen slapen de werknemers buiten.

20. EXT. EEN PLEK TUSSEN WASAG EN DE ELBE – Midden in de nacht –
2 TEKENINGEN

Bertus slaapt op een strook gras met aan het hoofdeinde een Duitse gasmasker bus en op de bus een stalen helm. Hij ziet vreemde lichten en ziet een viool in de rivier De Elbe wegdrijven

VERTELLER VO

Bertus droomt over Anneliese, een engel in de gedaante van een dochter van een vioolbouwer.

Over het beeld van het landschap heen verschijnen droomachtige beelden uit een gedeelte van de litanie-achtige tekst "Al die tranen" uit *Apollensdorfse Elegie*.

Het wordt licht en Bertus wordt wakker uit z'n droom met de eerste zonnestrallen op z'n gezicht die hem hernieuwde moed geven.

21. INT. CINÉFOTO, Amsterdam – oktober 1943 – Dag – ANIMATIE
Tiny is bezig met het retoucheren van een foto van een hoer uit de warme buurt, onderwijl leest ze in een brief van Bertus.

TINY VO (met zachte bijna fluisterende stem)
en de tranen van de erge herfst
en die der uitgezeten zieken
en die der leeggeleefde stad
en die der moegeworden kracht
(uit het gedicht 'Al die tranen')

TINY VO
en die der leeggeleefde stad

Ze ziet in haar verbeelding een rij glazen winkelpuien voor zich met daarachter een rij staande hoeren. Ineens staan in plaats van de hoeren Duitse soldaten achter de etalage ruiten. Tiny kijkt voldaan naar dit beeld.

TINY VO
Ik vind Süß een smerige verkrachter.

Het affiche met JudSüss komt in beeld en op het affiche knipperen de ogen van Süß. Haar baas Henning kijkt verbaasd in haar richting. De retouche is klaar en ze toont die aan Henning.

Tiny vertelt aan Henning over Bertus en zijn meisje Anneliese en dat hun verkering anderhalve week

duurde, ze heeft een boze hartkwaal en moet weg van de fabriek. Tiny is zichtbaar geroerd en vindt het erg voor Bertus dat Anneliese de fabriek moet verlaten, maar Henning herinnert zich de honderden Duitse meisjes waarover Bertus had geschreven, volgens hem vindt hij zo weer een ander.

22. EXT. KAMPGEBOUW - oktober – 1943 – 2 TEKENINGEN
Het is zaterdag en Bertus besluit vandaag in het landschap bij de rivier De Elbe en plein-air te gaan schilderen. Maar het wordt hem door het bewakend personeel verboden om met zijn veldezel op stap te gaan.

VERTELLER VO

Bertus is verbolgen, 'maar ik ben artiest'. Bertus wordt aan het werk gezet, hij moet met een pot carboleum het dak op van hun verblijf.

Enmaal boven op het dak trekt hij de ladder op en zet die tegen een hoge schoorsteen op. Hij heeft geen kwast in de pot gestopt en urenlang demonstratief stil gestaan op de ladder, ondertussen genietend van het uitzicht op De Elbe.

VERTELLER VO

Pas laat ziet een bewaker hem daar staan, die pakt een ladder en foetert Bertus uit. Met slaag krijgt de bewaker Bertus aan het schilderen. In zijn vrije tijd moet hij van nu af aan onderhoudswerk doen.

23. INT. CINÉFOTO – oktober – 1943 – TEKENING

Tiny zit bij Cinéfoto een brief te lezen en een boterham te eten als er een klant binnenkomt. De klant wil een foto laten retoucheren.

VERTELLER VO

Tijdens hun gesprek komt Tiny erachter dat de man een pianist is, Fritman heet en geïnteresseerd is in Schopenhauer.

Terwijl we Tiny en Fritman op de achtergrond horen babbelen

BERTUS VO

Allerliefste vriendin Albertine... ik ben blij voor jou dat je een nieuwe kennis hebt gemaakt, Ik plaats wel vraagtekens bij zijn leeftijd en zijn Joodse naam.

TINY VO

Fritman kwam naar Cinéfoto omdat hij een foto van Schopenhauer wilde laten retoucheren. Hij is ook componist en werkt al een aantal jaren aan een Schopenhauer-cantate voor stem en orkest. Weet je, Bertus, dat hij al zijn tijd aan componeren kan besteden! Als het jou lukt in Duitsland een groot kunstenaar te worden dan ben jij ook vrij van de dagelijkse zorgen voor levensonderhoud.

24. EXT. KAMPGEBOUW – eind oktober – 1943 – TEKENING

De volgende 'vrije' zaterdag doet Bertus het werk op het dak met nog grotere tegenzin en hij verzet zich door een volle pot carboleum over zich uit te gieten, hij zit onder de bijtende troep. Bertus ligt aan de rand van het dak en verf druipt naar beneden.

VERTELLER VO

De toezichthouder snelt naar boven en zet de pot carboleum rechtop en geeft Bertus een schop tegen zijn kont die met moeite opstaat. Hij moet onmiddellijk gaan douchen en zich daarna melden.

25. INT. STUBE 7 – even later – TEKENING

VERTELLER VO

Na de douche jeukt het lichaam van Bertus en hij herhaalt met bibberende stem 'maar ik ben artiest'. Het is al laat, hij krijgt verder vrij die dag. Hij voegt zich bij zijn kameraden die hem verbaasd aankijken.

Bertus zet het raam van Stube 7 wijd open en tekent het uitzicht op het landschap van De Elbe. Zijn kameraden staan om hem heen en kijken mee.

VERTELLER VO

Bertus voelt zich een hele artiest, hij heeft zijn zin gekregen, nu nog de Duitsers overtuigen.

26. INT. CINÉFOTO – november – 1943 – TEKENING

VERTELLER VO

De heer Fritman, die wel 20 jaar ouder is dan Tiny, komt zijn foto ophalen en hij nodigt Tiny uit voor een huisconcert. Hij heeft een oogje op Tiny en zij is zeer gecharmeerd van zijn muzikaal talent en knappe uiterlijk. Tiny reageert verlegen op zijn uitnodiging, durft zij te gaan in het nieuwe jaar?

27. EXT. AMSTERDAM CENTRUM – december – 1943 – Avond –
TEKENING

Uiteindelijk overwint Tiny haar angst voor het onbekende en stapt ze op het adres af dat ze van de heer Fritman heeft gekregen. We zien haar staan aan een gracht in Amsterdam al kijkend op haar papiertje met het adres en naar de huisnummers.

28. INT. HUISKAMER van Familie Fritman – Avond – ANIMATIE

Ze komt tussen een handjevol mensen dicht bij de piano te zitten. De vrouw van de heer Fritman zingt en Tiny zit achter de rug van heer Fritman die piano speelt en ze ziet heel scherp het merkteken van de pianofirma G.A. Goldschmeding in de pianoklep gegraveerd.

TINY VO (in gedachten)

Daar werkt mijn vader, zal mijn vader de piano hebben gestemd en weet hebben van dit clandestiene huisconcert?

Na het concert komt Tiny in gesprek met mevrouw Fritman. Tiny heeft erg genoten van het concert en vindt dat mevrouw Fritman prachtig zingt. Die nodigt Tiny uit naar haar studeerkamer te komen.

De kamer puilt uit van de boeken. Ze vertelt veel over de Joodse cultuur en haalt af en toe een boek uit haar boekenkast. Op haar schrijftafel ligt een manuscript voor een nieuw boek waar ze aan schrijft, tot verbazing van Tiny blijkt mevrouw Fritman een bekende schrijfster te zijn.

29. INT. HUISKAMER Familie Koppijn – december – 1943 – morgen –
2 TEKENINGEN

We zien Tiny een uitgebreide brief van vele kantjes aan Bertus schrijven.

Tiny voice-over vertelt dat ze een boek van mevrouw Fritman heeft meegekregen en inmiddels heeft uitgelezen. Ze heeft tegenstrijdige emoties, ze voelt zich een beetje verliefd op de heer Fritman, maar die is getrouwd. En met wat voor een vrouw, ze is er ondersteboven van, haar persoonlijkheid heeft een diepe indruk op haar gemaakt. Ze maakt natuurlijk geen enkele kans bij de heer Fritman, ze schaamt zich voor haar gevoelens en probeert die diep weg te stoppen, want wat stelt ze nou zelf voor. Verder schrijft ze dat ze is gaan twifelen over haar standpunt met betrekking tot de Joden. Ze heeft nu de creatieve kracht van Fritman en zijn vrouw van nabij leren kennen en is volkomen bedolven onder een stortvloed van Joodse namen van kunstenaars, componisten en filosofen waarvan velen gedwongen op transport zijn gezet naar Duitsland. Waarom en waarheen? Ze maakt zich grote zorgen over hun lot.

Ze zit aan de tafel in de huiskamer te schrijven terwijl we op de achtergrond iemand horen piano spelen.

Op een gegeven moment stopt het pianospel en haar vader gaat tegenover haar aan tafel zitten. Haar vader vraagt haar waar ze over schrijft en waarom zo'n lange brief. Tiny zwijgt over de inhoud van de brief want haar vader mag beslist niet weten dat ze bij Fritman is geweest, laat staan over haar liefde en sympathie voor de heer en mevrouw Fritman. Ze liegt en antwoordt haar vader: ik schrijf dat Bertus zich moet aansluiten bij de Waffen-SS en ik probeer hem te overtuigen van de nazi idealen.

30. EXT. BIJ DE VERZENDAFDELING – januari – 1944 – morgen – TEKENING
Op een dag wanneer Bertus aankomt op kantoor hoort hij Sinti muziek. De flarden gypsy groove komen van het verzamelkamp, het zogenaamde Zigeunerlager, dat ligt naast het kamp voor gedetineerden. Door het prikkeldraad heen ziet Bertus mensen dansen voor een paar woonwagens.

BERTUS VO

neuriet het ritme mee van de gypsy swing, heerlijk opzwepend maar de nazi's hebben er een hekel aan. Dat soort muziek zou de saaie boel op kantoor eens lekker opjutten. De melodie klinkt als muziek van het Mirando orkest uit de Jordaan. Was de familie Mirando niet ergens in de Jordaan ondergedoken? Zijn ze soms verraden en opgepakt? Was ikzelf maar ondergedoken in Amsterdam?

31. EXT. DE WEG TUSSEN WASAG EN HET KAMPGEBOUW – januari – 1944
– eind van de Middag – 2 TEKENINGEN

Bertus heeft de brief van Tiny ontvangen en loopt op de weg terug van kantoor naar zijn Stube 7 in de vrieskoude buitenlucht en stopt af en toe om bij het weinige licht van de ondergaande zon in de brief te lezen.

BERTUS VO (leest voor)

Tiny schrijft over haar liefde voor de heer Fritman, voor zijn muziek en haar bewondering voor de schrijfster mevrouw Fritman. Over de Joden is ze compleet van standpunt veranderd. Dat lijkt ongelooflijk dat de standvastige Tiny haar overtuiging verliest. Ik zou de familie Fritman graag van nabij willen meemaken, ik hou enorm van boeken en muziek. Een standpunt over Joden heb ik nooit gehad, het politieke denken ligt Tiny veel beter. Ik betrapte me er vaak op dat ik haar napraatte.

TINY VO

Ik heb tegen mijn vader gelogen. Hij denkt dat ik jou stimuleer om je aan te sluiten bij de Waffen-SS.

Bertus moet heimelijk lachen om de bekentenis van Tiny dat ze tegen haar vader heeft gelogen. Bertus loopt fluitend verder tot hij aankomt in Stube 7.

BERTUS VO

Ik ga Tiny schrijven over de Sinti muziek en of ze de familie Mirando kent in de Jordaan. Wat zal Fritman van Sinti muziek vinden? Hij komt uit Hongarije, wat vindt hij van Hongaarse volksmuziek? Haar brief zet me aan het denken. Hoe laat ik aan de nazi's zien dat ik geen soldaat ben maar een kunstenaar. Had ik maar een atelier? Maar ik kan overal tekenen, als ik eenmaal begin te krabbelen, krijg ik gauw de smaak te pakken.

32. EXT. BUITEN BIJ DE VERZENDAFDELING. Vroeg voorjaar – maart – Dag - FILMBEELDEN –

Het zonnetje schijnt op de vele krokussen in de berm langs de weg naar kantoor.

VERTELLER VO

Bertus voelt de spontane creativiteit in hem opborrelen, hij is in een explosieve stemming. Als eerste komt hij binnen op zijn werkplek.

33. INT. VERZENDAFDELING. – 2 TEKENINGEN

VERTELLER VO

Hij heeft zijn saaie plek op kantoor in een handomdraai veranderd in een uitdagend kleurig tafereel van ontstekers en lege doosjes die schots en scheef staan opgesteld.

Met een grof stuk houtskool zet Bertus in driftige streken een schets op, op een groot vel dat zijn hele bureaublad bedekt. Een paar collega's komen giechelend binnen, maar Bertus laat zich niet afleiden. Dan komt de nieuwe chef binnen, een strenge, norse en gedrongen man.

VERTELLER VO

Grotzki - een perfecte naam, om te kotsen - Krozki - betrapt Bertus en staat erop dat Bertus onmiddellijk Heil Hitler zegt en salueert. Bertus zegt: "Hij ligt er" op z'n Nederlands dus. Dat heeft Grotzki niet in de gaten.

Witheet van woede wijst hij op de gekke stapel ontstekers en de lege doosjes. Hij grijpt Bertus beet om hem te laten salueren.

34. EXT. BUNKER OP STEENWORP AFSTAND VAN WASAG – Dag – ANIMATIE
Voor straf moet Bertus levensgevaarlijk werk doen in een bunker. Bertus moet met anderen met maskers op de bunker inkruipen. Ze houden een ton tussen hun benen waarin ze een giftige, vederlichte en vlokkige stof moeten persen. Als de ton vol is sturen ze die naar achter, snel, snel, snel moest dat gebeuren. Van vermoeidheid valt Bertus af en toe met een ton op de grond, maar een bewaker slaat net zo lang op hem in totdat Bertus weer gaat staan. Bertus ziet

dat een andere Häftlinge op de vloer blijft liggen en die wordt met een uiterst gelig en uitgemergeld gezicht afgevoerd. Het begint voor Bertus zwart te zien voor zijn ogen, hij moet kosten en zijn hart dreunt in zijn hoofd. Zijn woede op Grotzki lijkt te koken, maar zijn lichaam beeft hevig van angst, zijn broek is doordrenkt van zijn urine waar die vlokkige stof aan blijft plakken. Hij voelt nu ga ik dood, alles om me heen is duister en ijskoud, maar ik stik van de hitte. Het laatste streepje daglicht vervaagt, hij hoort slechts gefoeter en gekrijs. Toen was het gedaan met Bertus zijn veerkracht in Duitsland.

35. INT. STUBE 7 – in de Morgen – TEKENING

Gesloopt ontwaakt Bertus in zijn eigen bed. Hij heeft zich nog nooit zo beroerd gevoelt.

VERTELLER VO

Hij mag geen brieven meer schrijven en ook niet ontvangen. De hoopvolle ongehoorzaamheid van Tiny is ver weg, hij kan geen kant meer uit.

36. EXT. HET KAMPGEBOUW – na een paar dagen – Avond –
FILMBEELDEN

Bertus is zo wanhopig dat hij zich 's avonds, bij heel guur regenweer, helemaal uitkleedt en naakt rond het gebouw holt.

VERTELLER VO

Op een tochtige hoek blijft hij wel een uur staan in de hoop ziek te worden, maar hij wordt nog niet eens verkouden. Hij hoopt dat als hij ziek wordt, dat hij dan wordt afgekeurd.

37. In beeld verschijnt een OFFICIEEL PAPIER "Bertus Swaanswijk officieel ongeschikt verklaard". Datum 29 maart, 1944.

VERTELLER VO

De chef Grotzki sommeert Bertus om onmiddellijk naar het hoofdkantoor te gaan, waar de SD-Obersturmführer Max Aue een gesprek met Bertus wil hebben voordat hij terug naar huis in Amsterdam vertrekt. Bertus geeft gewillig gehoor aan het bevel.

38. INT. HOOFDKANTOOR – Dag – TEKENING

VERTELLER VO

Bertus wordt door een beleefde secretaresse naar het hoofdkantoor geleid. Een zeer vriendelijk Max Aue vraagt de Untersturmführer, die de plaatsvervangende directeur is van WASAG, om hem met Bertus alleen te laten.

Daar zit Bertus dan tegenover zo'n hoge pief.

Max Aue wil alles van hem weten over hoe hij het werk in de strafbunker heeft ervaren. De heer Aue vertelt dat hij de opdracht heeft om het arbeidspotentieel van de gedetineerden of Häftlinge te maximaliseren als officier voor de Arbeitseinsatz.

Bertus is onder de indruk van het ijzeren kruis eerste klas dat Aue op zijn borst draagt.

39. ITEM OVER MILITARIA (ALMAR SEINEN) – FILMBEELDEN

40. INT. HOOFDKANTOOR –DAG – 2 TEKENINGEN

Bertus vertelt Max Aue openhartig en vrijuit over de afschuwelijke arbeidsomstandigheden in de strafbunker.

Onderwijl maakt Aue notities.

Als Bertus is uitgesproken wil Aue meer weten over Bertus en zijn idealen. Bertus begint te filosoferen over de nieuwe mens, de rol van de kunstenaar en dichter in de Germaanse gemeenschap, het belang van het antieke Rome voor Goethe etc. en Max Aue filosofeert met hem mee. Max Aue laat aan Bertus weten dat hij gehoord heeft dat Bertus vaak zit te tekenen. Heb je ambitie om schilder te worden vraagt Max aan Bertus. Bertus laat doorschemeren wat zijn grote droom is. Max vertelt over de beroemde schilder Werner Peiner, die recent is opgenomen in de “Gottbegnadete-liste” die de Führer aan het opstellen is. Peiner is directeur van de Hermann-Göring-Meisterschule für Malerei in Kronenburg aan de Eifel. Max kan ervoor zorgen dat Bertus tot de Meisterschule wordt toegelaten. Aan het einde van het gesprek geeft Max Aue Bertus de opdracht om de volgende dag van een foto een mooi schilderijtje te maken. Max Aue vertelt over zijn vriend en beschermer, Herr Dokter Mandelbrod, een rijke industrieel die veel invloed heeft in de hoogste Nazikringen, hij behoort tot de Freudenkreis Himmler.

Dan pakt Aue zijn aktetas en haalt daaruit een sepia foto van drie figuren in een landschap.

De linkerfiguur is mijn grootvader, in het midden staat mijn grootmoeder en de figuur rechts is herr Dokter Mandelbrod. Heel lang geleden weliswaar, maar dit is een foto die zowel voor mij als Herr Dokter Mandelbrod veel betekent. Kun je daar niet een mooi schilderijtje van maken?

41. INT. STUBE 7 – Dag – ANIMATIE

Het is prachtig weer en zijn kamergenoten zijn allemaal naar de fabriek, Bertus heeft het rijk alleen. Een onderofficier brengt hem de schilderkist en het stuk hardboard en zelfs een tafelezel. In de schilderkist zit alles wat Bertus nodig heeft en gelukkig is zijn Duits goed genoeg om de kleuren op de tubes te lezen. Hij begint met het gronderen en zet het stuk hardboard op de ezel die op tafel staat. Hij legt het hoesje met de foto naast de ezel en begint de drie figuren te

schilderen tegen de achtergrond van een heuvelachtig landschap. Het wordt een prachtig schilderijtje (de compositie van het schilderijtje in de film maken naar het schilderij dat Lucebert later maakte van Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht en Martinus van der Lubbe “Na de Brand”).

Na de brand (1983)

42. INT. TREINCOUPÉ – Dag – ANIMATIE

Bertus zit in de trein naar Kronenburg. Hij heeft bij zich een mapje met tekeningen die hij in Apollensdorf heeft gemaakt.

VERTELLER VO

Tiny heeft hem tekeningen kunnen opsturen omdat Max Aue het verbod op vrij briefverkeer voor hem heeft opgeheven.

Onder de tekeningen zit een opvallend symmetrisch zelfportret met half lang haar, dat sprekend lijkt op het zelfportret van Albrecht Dürer uit 1500, waarop de kunstenaar zich frontaal heeft afgebeeld.

VERTELLER VO

De tekeningen lijken op de voorstelling van Christus Salvator Mundi. De kunstenaar als ziener, er spreekt grootheidswaanzin uit. Maar Dürer is populair

op de Hermann Göring Meisterschule (HGM), het zelfportret van Bertus zal Walter Peiner aanspreken.

Al dromend en starend naar het landschap door het raam van de trein ziet Bertus zichzelf met een veldezel schilderen en God zendt hem uit een wolk aan de hemel engelen. Hij heeft van Tiny een brief ontvangen die hij tevoorschijn haalt. In grote letters heeft Tiny geschreven: “Ik ben hartstikke trots op jou”.

BERTUS VO

Tiny's moeder zei: “Bertus zal gedisciplineerd leren werken op die Schule.

Het gezicht van Bertus verandert van een vrolijke opgewektheid in een verslagen, teleurgestelde grimas.

BERTUS VO

Sprak Aue niet over “Offiziere der Kunst” und ein “Soldatentum des Geistes.

Bertus ziet zichzelf denkbeeldig veranderen in een soldaat met helm en kogelvrij vest achter een veldezel, die in plaats van met een verfkwast met een geweer verf op het linnen aanbrengt.

43. INT. SECRETARIAAT MEISTERSCHULE– April – 1944 – Dag – TEKENING

VERTELLER VO

Bertus is in Kronenburg aangekomen en de secretaris van de Meisterschule vertelt hem dat hij als buitenlandse gast een jaar mag studeren aan de Schule en dat Hermann Göring de studiekosten betaalt. Vervolgens moet Bertus een formulier invullen over zijn “Arischer Abstammung” en zich verplichten tot “Gehorsamkeit und Kameradschaft”. Met gebiedende strenge stem formuleert de secretaris de eed aan de Führer en het Rijk. Gelukkig hoeft Bertus die eed als buitenlander niet af te leggen. Om als leerling tot de proefperiode te worden toegelaten moet hij morgen twee werkjes maken met tempera op papier van planten en bomen.

44. INT. HGM – TWEEPERSOONSKAMER – Avond – ANIMATIE

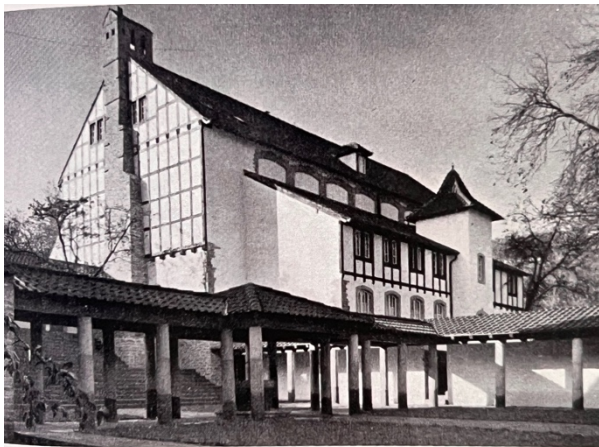
Door het raam van hun kamer kijkt Bertus uit op het keurige stadje Kronenburg.

VERTELLER VO

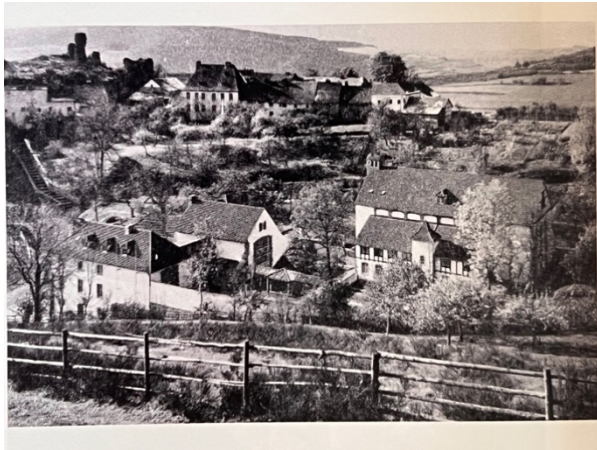
Bertus verblijft in de bovenverdieping van het oude gebouw van de HGM. Hij deelt zijn kamer met de iets oudere Klemens, die al twee jaar op de HGM studeert Bertus hoort Klemens uit over de proefperiode. Dan is het bedtijd.

Bertus blijft lang wakker, hij heeft kleurangst. Hij valt uiteindelijk in slaap en droomt woelig dat het angstzweet hem uitbreekt. In zijn droom ziet Walter Peiner eruit als Hitler en zet voor hem een bosgezicht op een ezel en op een andere ezel een leeg doek. Grinnikend geeft hij Bertus een doosje met tubes verf, die hij eerst een voor een uitknijpt op een palet om vervolgens de tubes in het doosje terug te doen en het doosje op te bergen op een voor Bertus onbereikbare plek. Nu kan Bertus de namen van de kleuren niet op de tubes lezen. Met de moed der wanhoop zet Bertus een boom op en gras. Met totaal verkeerde kleuren. Nadat Bertus zo een tijd heeft geworsteld zegt Peiner: Hou maar op, er deugt niets van, je zal zo nooit wat worden in de kunst! Uit deze nachtmerrie schrikt Bertus wakker. Hij kijkt om zich heen en ziet op de tafel van Klemens een paar tubes liggen. Hij loopt ernaartoe en maakt een tube open en drukt een beetje verf op het papiertje dat daar ligt. Hij kijkt goed en fluistert zacht de naam van de kleur. Dan kijkt hij op de tube of de naam klopt. Gelukkig het klopt en hij gaat rustig slapen.

45. EXT. GEBOUW HGM TE KRONENBURG – FOTO'S, ARCHIEFBEELDEN

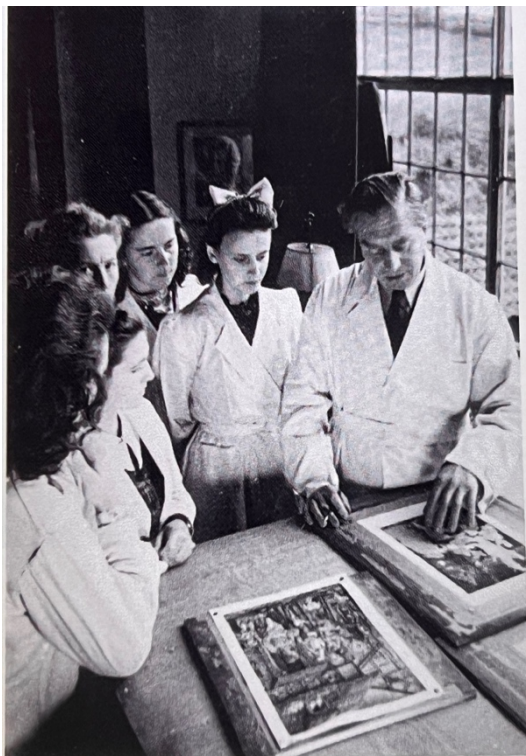

Emil Fahrenkamp: *Hermann Göring-Meisterschule für Malerei*, Kronenburg, Südostansicht

46. INT. WERKPLAATS HGM – Dag – 4 TEKENINGEN

In de werkplaats zien we Bertus staan tussen medeleerlingen. Ze schilderen achter ordelijk opgestelde ezels in rijen van vier en iedere leerling werkt aan dezelfde afbeelding uit de *Tierspiegel*.

VERTELLER VO

Een meesterstudent heeft de leiding over deze werkplaats, de leerlingen worden in 6 maanden opgeleid voor definitieve toelating tot HGM.

De voorstelling die elke leerling schildert is een paar schapen in de weide. Bertus kan de namen van de kleuren op de tubes goed lezen. Hij weet zelfs een agrarisch romantisch toefje toe te voegen door weelderig gras met fluitenkruid en koolzaad om de schapjes heen te schilderen.

De bel gaat.

We zien dat de leerlingen zijn of haar werkstuk inleveren bij de Meister, die een blik werpt op de werkstukken en tevreden kijkt. We zien ook leerlingen naar het gemeenschappelijk eetlokaal lopen. Een maaltijdsoep wordt opgeschapt in de soepborden.

Alvorens wordt gegeten zien we een autoriteit in het eetlokaal staan, hij houdt een speech.

VERTELLER VO

Dr. Johannes Sommer, die als kunsthistoricus verbonden is aan HGM, spreekt over de zegeningen van de Geistesgeschichtliche grondslag van de HGM en vandaag benadrukt hij het belang van de kollektieve binding van de werkplaatsgemeenschap. Vervolgens propageert hij de kunst van het identieke handwerk om in de stijl van de godbegenadigde Meister Peiner te leren schilderen.

Bertus dwaalt met zijn gedachten af.

47. INT. KUNSTNIJVERHEIDSCHOOL – Amsterdam – 1939 – Flashback – 2
TEKENINGEN

Bertus gekleed in een grote blauwe cape zien we in een bibliotheek zitten die Bauhaus architect Mart Stam met fantastische boeken over Klee, Kadinsky en de Bildneri der Geisteskranken heeft gevuld. Bertus ziet het beeld van Paul Klee voor zich van *Die Zwitscher Maschine* en we horen de vogeltjes verrukkelijk tjilpen.

BERTUS VO (fluistert zacht herhalend)

Bauhaus.... Mart Stam.....

Dan roept iemand “Hé blauwtje”.

Bertus opent zijn ogen uit zijn droomtoestand, om hem heen is iedereen soep aan het eten.

48. INT. HGM – TWEEPERSOONSKAMER - 1944 – Avond – ANIMATIE

Bertus zit op de rand van z'n bed en leest in een brief van Tiny.

TINY VO

Je moet volhouden Bertus, je kunt toch 's avonds lekker lezen in Rilke of Hölderlin. Ik heb laatst afscheid genomen van de familie Fritman, ze zijn gevlucht. Ik weet niet waarheen, ik heb alle contact verloren. Ik weet alleen dat ze zijn ondergedoken en met iemand mee konden reizen.

Klemens zit aan de enige tafel in hun kamer en verzucht dat hij moe is van het werk in de werkplaats. Het schiet niet op met het sprookjesboek voor Edda, de vijfjarige dochter van Hermann Göring. De directeur wil dat we morgen weer een bladzijde overnieuw doen. Bertus vraagt wanneer haar verjaardag is. Die is op 2 juni, dat is kort dag. Dat zal Göring niet zinnen. Peiner schildert zelf de opdracht van de HGM, dat zal hij al klaar hebben liggen. Klemens gaat slapen. Wanneer Klemens ligt te snurken haalt Bertus een mapje tevoorschijn met eigen tekeningen en gedichten. Hij legt ze op tafel en haalt er één tekening uit. Op de expressieve tekening zien we een meisje met een viool bij de moerassige oever van een rivier. Bertus heeft er dichtregels bij geschreven. Hij begint aan een nieuwe bladzijde en schrijft “Liebe Anneliese” en tekent tot het donker wordt en nog lang daarna.

49. INT. HGM – TWEEPERSOONSKAMER – Een week later – Avond –

ANIMATIE

Op de rand van zijn bed leest Bertus in een brief van Tiny.

TINY VO

Vergeet Anneliese nou maar, die komt nooit meer terug. (Even verder)
Duitsland is de oorlog aan het verliezen, kom terug naar Amsterdam!
Terneergeslagen gaat Bertus languit op bed liggen en staart naar het plafond.

De voice-over van Bertus zegt ‘hoe zal ik hier weggkomen?’ en kijkt naar de rug van Klemens, die aan het schrijven is. Het duurt lang voordat Klemens gaat

slapen en Bertus staart naar het laatje waar zijn map met nieuwe tekeningen ligt. De voice-over van Bertus fluistert zacht: Klemens is heel gezagsgetrouw, hij vindt vast en zeker dat je niet over je gevoelens mag tekenen en dichten zoals de richtlijnen van de HGM voorschrijven.

Toch haalt Bertus het mapje uit het laatje. Het is spannend of Klemens zijn tekeningen wil zien, maar nee Klemens gaat uiteindelijk slapen en Bertus legt zijn mapje op tafel. Hij spreidt wat tekeningen over tafel en voelt dat Klemens plotseling achter hem staat en zegt: 'Jij maakt ontaarde kunst, hoe durf je'. 'Ben je wel eens verliefd geweest, Klemens?', vraagt Bertus op gemoedelijke toon.

50. INT. HGM. KAMER DIRECTEUR PEINER – De volgende Dag – 2 TEKENINGEN

VERTELLER VO

Bertus moet bij de directeur komen en moet zijn mapje met tekeningen uit zijn slaapkamer meenemen.

We zien Bertus die is aangekomen bij de kamer van de directeur waar een ingelijst certificaat hangt: Gottbegnadete Maler Walter Peiner, ondertekend door de Führer.

VERTELLER VO

Peiner gebiedt Bertus te salueren en Heil Hitler te zeggen met gestrekte arm. Vervolgens legt hij in het kort uit dat individuele expressie verboden is op de Meisterschule en vraagt Bertus hem het mapje te overhandigen.

We zien dat Peiner één voor één de tekeningen uit het mapje haalt en verscheurt ze demonstratief zonder te kijken.

VERTELLER VO

Luid verordonneert Peiner dat ontaarde kunstenaars ongewenst zijn op de HGM. Bertus wordt van de Schule gestuurd en als je niet gehoorzaam bent moet je onmiddellijk in krijgsdienst. Hij sommeert Bertus om morgen naar het legerkamp Paderborn te vertrekken, hij zal een treinkaartje regelen. In Paderborn zal hij gekeurd worden voor de Waffen-SS.

51. INT. TREIN NAAR PADERBORN – Dag – ANIMATIE

Trillend van spanning staat Bertus met zijn legertas over zijn schouders naast een bewaker in de ruimte met de toiletten tussen de coupés. De trein is op

volle snelheid en reizigers maken gebruik van de toiletten. Plotseling komt de trein gierend tot stilstand midden in een bosrijke omgeving. Er is veel geschreeuw buiten en er klinken schoten. De bewaker bukt en maant Bertus dekking te zoeken. Dan is het even stil en met zijn geweer duwt de bewaker de deur open en maakt een stap naar buiten. Er wordt naar hem geroepen en de bewaker zet een paar stappen naar links. Bertus neemt onmiddellijk een grote sprong de andere richting op en zet het op een lopen.

52. EXT. VAN DE TREIN NAAR HET BOS – Dag – ANIMATIE

Er wordt weer geschoten en de bewaker schreeuwt Bertus achterna. De kogels vliegen Bertus om de oren maar hij duikt achter een stapel kratten. De trein komt in beweging en er klinkt een fluit. Bertus zet het meteen weer op een lopen, hij rent zo hard als hij kan richting het bos en rent eindeloos verder. Er klinkt nog een schot en gevloek van Duitse soldaten en treinpersoneel. De trein gaat weer rijden en Bertus komt hijgend tot stilstand en kijkt goed om zich heen of hij wordt achtervolgd. Hij ziet niemand en begint aan zijn zwerftocht. Hij voelt zich eindelijk bevrijd.

53. EXT. KERKHOF EN EEN SPARRENBOS – 's Morgensvroeg – 3 TEKENINGEN

We zien dat Bertus is ontwaakt op een kerkhof en hij staart naar Christus aan het kruishout. Vervolgens zien we de rode bloemen in weelderig groen op de tekening en veel meer rood en groen in de volle kleur en pracht van de bosschages om Bertus heen.

In zijn heel oude zwarte jas met een veiligheidsspeld dicht gehaakt, zien we Bertus rechtop zitten. Hij heeft een zakboekje op hart hoogte uit zijn jas tevoorschijn gehaald en heeft een paar zinnen opgeschreven. Een kapje haar hangt over z'n kraag en zijn rode druppelneus steekt uit de kraag, hij schrijft met z'n neus z'n gedicht mee.

Dan zien we dat Bertus is opgestaan en heeft z'n legertas over z'n schouders opgehangen en is een sparrenbos ingelopen. Hij zingt eventjes en declameert de laatste strofe van het gedicht 'Der Panther' van Rilke. Zijn stem klinkt als in een kathedraal: *'een beeld weet te ontstaan,
't gaat voort in stilten die van spierkracht trillen,'*

54. EXT. VERDEROP HET SPARRENBOS IN – morgen – ANIMATIE

Wij kijken met Bertus mee het sparrenbos in en de bomenrijen worden dichter en dichter als de traliezee waarin de panter uit het gedicht is verdwaald. Bertus

danst, zoals de panter in de tweede strofe van het gedicht, met lichte en zachte tred de allerkleinste cirkel en vanuit het midden met grote wilskracht zet hij een paar stappen voorwaarts. Door de bomenkraag van het sparrenbos heen prikt een zonnestraaltje omgeven door blauwe lucht.

